

2. Институт языкознания. Доклады и сообщения. IX/Отв. ред. В. Виноградов. – М., 1956. – 179 с.
3. Железний А.И. Происхождение русско-украинского двуязычия на Украине (Как ополычили наш язык?) // Материалы взятые из Интернета, сайт [http:// www.mrezha.ru](http://www.mrezha.ru)
4. Луценко Н.А. К вопросу о взаимодействии научных парадигм в лингвистике (О монографии В.Л.Алпатовой о Марре и марризме) // Язык, стиль, культура. Сборник научных трудов. – Донецк: ДонГУ, 1992. – С. 34-54.
5. Миханкова В.А. Николай Яковлевич Марр: Очерк его жизни и научной деятельности. – Изд. 3-е, испр. и доп. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1949. – 553 с.
6. Против вульгаризации и извращения марксизма в языкознании. Сборник трудов / Под ред. В.В.Виноградова, Б.А.Серебренникова. – М.: Изд-во АН СССР, 1952. – 500 с.

Корольова А.В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ІНШОМОВНИЙ СВІТ КРІЗЬ ПРИЗМУ РІДНОЇ КУЛЬТУРИ

Взаємозв'язок мов і культур та необхідність вивчення їх у нерозривній єдності не викликає сумніву [див. докладніше 2, 64-72]. Особливо актуальною ця проблема виявляється при зіставному вивченні мовних явищ, культурно маркованих, коли на рівні однієї культури лінгвокультурна специфіка, яка часом створює перешкоди в спілкуванні, не відчуваються так гостро, як при міжкультурному спілкуванні. Якщо мовний бар'єр завжди очевидний, то бар'єр культур експлікується тільки при зіткненні (або зіставленні) реалій рідної культури з чужими реалемами, відмінними від своїх: часом дивними, а здебільшого просто неприйнятними та шокуючими (звідси поняття культурного шоку) [див. 6].

У рамках власної культури створюється стереотипна ілюзія свого бачення світу, способу життя, менталітету і т.ін. Переважна більшість людей не усвідомлюють себе як продукт своєї культури навіть у тих рідких випадках, коли вони усвідомлюють, що поведінка представників інших культур регулюється тими соціокультурними нормами, які прийняті в їхньому соціумі. І лише за рамками своєї культури, тобто через контакт з іншим світоглядом, світовідчуттям можна зрозуміти специфіку своєї суспільної свідомості, можна побачити розбіжності між культурами, які, на жаль, дуже часто призводять до конфлікту культур.

Широким спектром конфліктних явищ цікавився М. Зіммель, описуючи конфлікти між етнічними групами, між різними поколіннями людей і культурами, між чоловіками і жінками. Культурний конфлікт, на думку М. Зіммеля, набагато небезпечніший і неприємніший, аніж суто мовний конфлікт. Небезпечний він ще й тим, що культурні помилки сприймаються набагато болочіше за помилки мовні, незважаючи на те, що перші не так уразливі, адже розбіжності між культурами у сучасному наукознавстві й досі не узагальнено й не зведено в певні канони правил (у сучасній лінгвокультурології цей науковий вакуум мають заповнити дослідження різнокультурних 1) концептів, 2) етикетних форм спілкування, 3) обрядодій, 4) фразеологічних знаків, 5) метафоричних номінацій тощо).

З власного досвіду ми знаємо, що помилки в іншомовному мовленні виправляються співрозмовниками-носіями без будь-яких не передбачуваних для них наслідків, тимчасом як культурні помилки не прощаються так легко і можуть спричинити міжнародний скандал.

Щоб запобігти такій ситуації, навчання іноземних мов бажано здійснювати з двох сторін шляхом викладання паралельних курсів: один курс викладає фахівець-викладач – носій виучуваної мови і культури, а другий – носій рідної мови і рідної культури, який викладає цей курс іноземною мовою. Саме цей підхід становить перспективу вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів і перекладачів з англійської мови в Інституті іноземної філології НПУ ім. М.П.Драгоманова. Частково ця технологія навчання студентів уже впроваджується за рахунок фахівців-носіїв англійської мови з Українсько-американського гуманітарного інституту “Вісконсінський міжнародний університет (США) в Україні”. Така практика дає можливість здобути більш ґрунтовні й всебічні знання культури, традицій та історії виучуваної мови, оскільки іншомовний світ представлений, по-перше, так, як він постає з позицій носіїв чужої мови, і, по-друге, крізь призму рідної для українських студентів культури, через контакти цих культур, що сприяє формуванню умінь розмежовувати суттєві розбіжності чужої культури і допомагає уникнути культурного шоку при реальному спілкуванні з її представниками.

Тут доречно навести цитату Вільгельма фон Гумбольдта: “Крізь призму різноманіття мов для нас відкривається багатство світу і різноманіття того, що ми пізнаємо в ньому; і людське буття стає для нас ширшим, оскільки мови у виразних і дієвих ознаках дають нам різні способи мислення й сприйняття” [3, 90-94].

Найчастіше конфлікт культур виявляється на лексико-семантичному рівні, оскільки саме цей рівень мови має безпосередній вихід у реальний світ, у екстралінгвальну реальність за допомогою одиниць і категорій лексичної семантики.

Так, наприклад, при знайомстві з новим іншомовним словом, що, на перший погляд, здається еквівалентом рідної лексеми (відповідно до наших фонових і енциклопедичних знань), слід бути дуже обережним з його контекстним уживанням, оскільки за кожним конкретним словом закріплений певний сигніфікат, за сигніфікатом – предмет або явище реального або ж нереального світу, а це – світ іншої країни, іноземний, чужий, далекий. Тут особливо важливо звернути увагу на контекст уживання нового слова, оскільки саме в процесі творення мовлення, тобто при реалізації активних навичок користування мовою (говоріння, письмо), проблема культурного бар’єра, культурного компонента, наявності культурних фонових знань про світ виучуваної мови актуалізується ще з більшою потужністю [6]. Дійсно, для того щоб не просто довідатися, розпізнати значення слова в тексті, який кимсь створений, а вміти самому створювати тексти, потрібно знати не тільки власне значення слів, але й ті смисли, що криються за конкретними сигніфікатами або денотатами цих слів. Ця проблема особлива важлива для перекладачів, адже завдання останніх полягає у перекладі смислів, а не в захопленні буквализмом [4], наслідки від якого теж є причиною лінгвокультурних конфліктів.

Для того, щоб зрозуміти складну процедуру співвіднесення культурно важливої текстової інформації при перекладі її з один культурного простору в інший, необхідно звернутися до такого поняття, як інтертекстуальність.

У зв’язку з цим постає ще одна проблема: якою мірою є можливим переклад культурних смислів, наявних у тексті за рахунок його інтертекстуальних зв’язків, у простір іншої культури?

Перекладачеві необхідно збагнути смислові зв’язки тексту всередині простору однієї культури і зіставити, наскільки це можливо, смисли іншого культурного простору: *Once there was a young princess who was not at all unpleasant to look at and had a temperament that many found to be more pleasant than most other people’s. Her nickname was **Snow White**, indicating of the discriminatory notions of associating pleasant or attractive qualities with light,*

and unpleasant or unattractive qualities with darkness. Thus, at an early age *Snow White* was an unwitting if fortunate target for this type of colorist thinking. У цьому текстовому фрагменті ймовірно спостерігається особливий тип інтертекстуальності – міжкультурний перегук. І лише енциклопедичні знання казки “Белоснежка” допоможуть читачу адекватно сприйняти смисл популярної казки Джеймса Фінна Гарднера “*Snow White*”.

На власне текстовому рівні інтертекстуальний зв’язок маніфестується імпліцитно через мотив німецької казки, а експліцитно через образ-міфонім *Snow White*, які перетворилися на інтертекстуальні форманти. Інтерактивні інтертекстуальні форманти на рівні форми і змісту з іншими складовими тексту вступають між собою у парадигматичні відношення. У цьому аспекті вони становлять фрагментарні предмети пізнання і є носіями культурної, літературної та політичної інформації.

Складові інтертексту виконують ще й синтагматичну функцію в широкому смислі наративних трансформацій [5]. Співвіднесення двох смислових культурних просторів не є механічним їх поєднанням. Смисли однієї культури не можна буквально транслювати в смисловий простір іншої культури. Інтертекстуальні форманти виступають як опори для формування інтертекстуального лінгвокультурного простору, що цілком не збігається ані з інтертекстуальним простором, що задається вихідним текстом Джеймса Фінна Гарднера “*Snow White*”, ані з інтертекстуальністю тексту – продукту перекладу крізь призму простору американської культури. Це і є той третій тип інтертекстуальності, міжкультурний інтертекст, створений перекладачем: *Жила собі одна молоденька принцеса, що була на зовнішність не дуже приємною, і характер у неї був такий, що більшість визнавали його кращим, аніж в інших. Її називали Білосніжкою, що вказує на укорінене дискримінаційне упередження – асоціювати приємні або привабливі властивості зі світлом, а неприємні або непривабливі якості – з темрявою. Таким чином, з дитинства Білосніжка була заручницею, хоч і щасливою мішенню для такої думки, – дискримінації за кольором шкіри.*

Якість же перекладу залежить від рівня рефлексивної діяльності розуміння перекладача, від уміння розкривати адекватно смисли культури-1 мовними засобами інтерпретаціями в смисловому просторі культури-2.

Оскільки розуміння й інтерпретація смислів здійснюються за допомогою мовних засобів, то можна говорити про особливий лінгвокультурний простір, в якому культура і мова виступають у нерозривній єдності [1]. Експліцитним інтертекстуальним формантом цього третього лінгвокультурного інтертекстуального простору, сформованого в перекладі, виступає сигніфікат – образ-міфонім словника міфології. Такі сигніфікати можна віднести до міфологічних концептів, які становлять найбільші труднощі для перекладача, які водночас стають засобом подолання цих труднощів. Виконуючи основне смислове навантаження в тексті, вони при їх правильному декодуванні в тексті перекладу служать опорою для розуміння багатьох інших смислів культури-1.

За допомогою інтерпретації понять, що складають словник культури-1 – у даному разі це політонім *the discriminatory notions*, виявляється можливим створити в перекладі новий інтертекстуальний простір, що робить смисл культури-1, зрозумілим для носія культури-2.

Таким чином, при зіставленні і перекладі як одному з аспектів зіставлення виявляються всі специфічні особливості іншомовного світу, які все-таки розкриваються крізь призму енциклопедичних і фонових знань рідної культури, але при її зіставленні з іншомовною культурою. Цей висновок дозволяє ще раз підкреслити, що розв’язати

поставлену проблему можна лише при порівняльному вивченні принаймні двох мов (і, відповідно, культур) – іноземної і рідної.

Використана література:

1. *Богин Г.И.* Текстовые ключи к инокультурным смыслам // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 1999. – Т.2. – №2. – С. 6-16.
2. *Воркачев С. Г.* Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании // Філол. науки. – 2001. – № 1. – С. 64-72.
3. *Гумбольдт В.* О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества // Избранные работы по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984. – С. 90-94.
4. *Комиссаров В.Н.* Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
5. *Корольова А.В.* Типологія наративних кодів інтимізації в художньому тексті. – К.: КНЛУ, 2002. – 267 с.
6. *Тер-Минасова С. Г.* Язык и межкультурная коммуникация: (Учеб. пособие). – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.

Кононова Д.В.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

РЕАЛІЗАЦІЯ “КАУЗАТИВНОСТІ” В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Каузативність у лінгвістичному розумінні відповідає філософській і логічній категорії причинності [9, 7]. В основу причинності, у свою чергу, покладена категорія причини, що еволюціонує з часів Арістотеля. У трактуванні Г. А. Свечникова, специфіка причинності характеризується тим, що причина і наслідок перебувають у необхідних, а отже, і однозначних відносинах: одна і та ж причина за однакових умов спричиняє той самий наслідок. Тут можна говорити про сукупність зв'язків, необхідних та достатніх для того, щоб явище відбулося. Це значить, що явище відбулося чи відбудеться, якщо були чи є всі відповідні умови, які диференціюються на відносно активні та відносно пасивні. Перші викликають, спричинюють явища, їх називають причинами. Інші, “хоча і впливають на явища, проте, будучи відносно незмінними, не викликають змін предмета, але їх різниця робить різним результат. Такі умови зазвичай називаються обставинами” [11, 30]. Г. А. Свечников указує, що наслідок, викликаний причиною, залежить від обставин. У випадку, коли обставини змінюються, змінюються і наслідки, викликані поданою причиною. Одна й та ж причина призводить до різних наслідків при різних обставинах. Розглядаючи залежність причинного зв'язку від обставин, визначається відносність різниць між причиною та обставиною: обставина може стати причиною, причина – обставиною. При фіксованих обставинах причинні зв'язки мають необхідний характер. Це означає, що певна причина тільки за певних обставин спричинює один (і тільки один) наслідок. Таким чином, причини та обставини складають умови, які необхідні й достатні для утворення наслідку [11, 32].

Причинність не можна ототожнювати лише із сукупністю умов та обставин, в яких з'являються наслідки. Зв'язок причини і наслідку не може бути однозначним: він складний та багатогранний. Як показали приклади, один наслідок може бути викликаний одразу рядом причин, а одна причина може спричинювати чимало наслідків.